0755CH06

पञ्चमः पाठः

सदाचारः

आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थो महान् रिपुः ।
नास्त्युद्यमसमो बन्धुः कृत्वा यं नावसीदति ।।1।।

श्वः कार्यमद्य कुर्वीत पूर्वाह्णे चापराह्णिकम् ।
नहि प्रतीक्षते मृत्युः कृतमस्य न वा कृतम् ।।2।।

सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूयात् न ब्रूयात् सत्यमप्रियम् ।
प्रियं च नानृतं ब्रूयात् एष धर्मः सनातनः ।।3।।

सर्वदा व्यवहारे स्यात् औदार्यं सत्यता तथा ।
ऋजुता मृदुता चापि कौटिल्यं न कदाचन ।।4।।

श्रेष्ठं जनं गुरुं चापि मातरं पितरं तथा ।
मनसा कर्मणा वाचा सेवेत सततं सदा ।।5।।

मित्रेण कलहं कृत्वा न कदापि सुखी जनः ।
इति ज्ञात्वा प्रयासेन तदेव परिवर्जयेत् ।।6।।

शब्दार्थाः

रिपुः	–	शत्रु	enemy
उद्यमः	–	परिश्रम	hard work
शरीरस्थः	–	शरीर में स्थित	existing in the body
अवसीदति	–	दुःखी होता है।	become sorrow
श्वः	–	आने वाला कल	tomorrow
कुर्वीत	–	करना चाहिए	should do
पूर्वाह्णे	–	दोपहर से पहले	in the forenoon
आपराह्णिकम्	–	दोपहर के बाद करने योग्य कार्य	work to be done in the afternoon
अनृतम्	–	झूठ	lie
सनातनः	–	सदा से चला आ रहा हो	eternal
स्यात्	–	हो	should be
औदार्यम्	–	उदारता	generosity
ऋजुता	–	सरलता	simplicity
मृदुता	–	कोमलता	softness
कौटिल्यम्	–	कुटिलता, टेढ़ापन	wickedness
सेवेत	–	सेवा करनी चाहिए	should serve
परिवर्जयेत्	–	बचना चाहिए	should avoid
वाचा	–	वाणी से	by speech

Reprint 2024-25

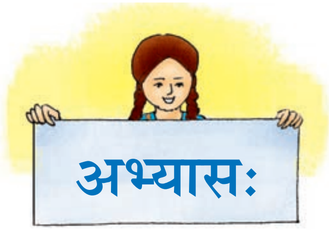

1. **सर्वान् श्लोकान् सस्वरं गायत।**

2. **उपयुक्तकथनानां समक्षम् 'आम्' अनुपयुक्तकथनानां समक्षं 'न' इति लिखत-**

(क) प्रातः काले ईश्वरं स्मरेत्। ☐

(ख) अनृतं ब्रूयात्। ☐

(ग) मनसा श्रेष्ठजनं सेवेत। ☐

(घ) मित्रेण कलहं कृत्वा जनः सुखी भवति। ☐

(ङ) श्वः कार्यम् अद्य कुर्वीत। ☐

3. **एकपदेन उत्तरत-**

(क) कः न प्रतीक्षते?

(ख) सत्यता कदा व्यवहारे स्यात्?

(ग) किं ब्रूयात्?

(घ) केन सह कलहं कृत्वा नरः सुखी न भवेत्?

(ङ) कः महारिपुः अस्माकं शरीरे तिष्ठति?

4. **रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत-**

(क) मृत्युः न प्रतीक्षते।

(ख) कलहं कृत्वा नरः दुःखी भवति।

(ग) पितरं कर्मणा सेवेत।

(घ) व्यवहारे मृदुता श्रेयसी।

(ङ) सर्वदा व्यवहारे ऋजुता विधेया।

5. प्रश्नमध्ये त्रीणि क्रियापदानि सन्ति। तानि प्रयुज्य सार्थक-वाक्यानि रचयत–

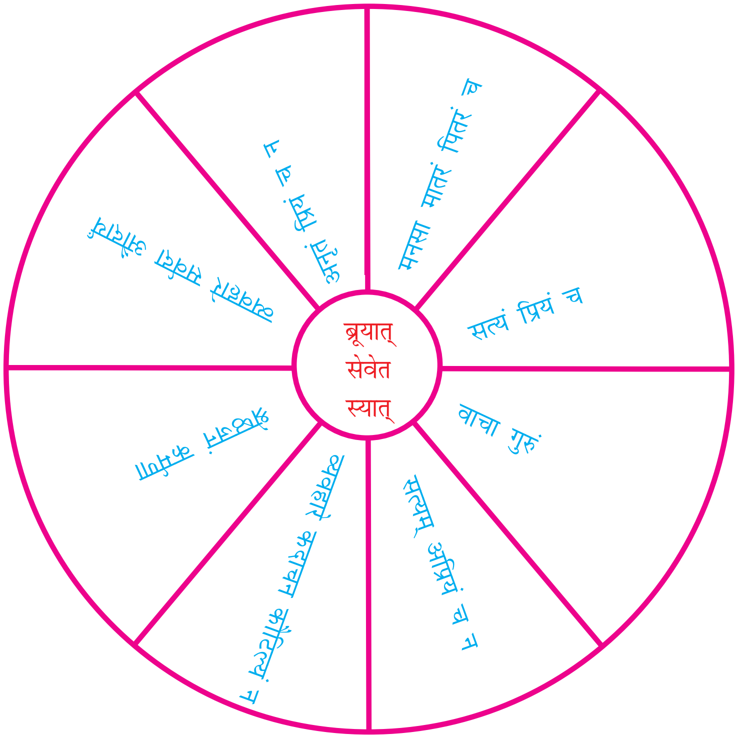

(क) ....। (ख) ....।

(ग) ....। (घ) ....।

(ङ) ....। (च) ....।

(छ) ....। (ज) ....।

6. मञ्जूषातः अव्ययपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत–

तथा	न	कदाचन	सदा	च	अपि

(क) भक्तः .... ईश्वरं स्मरति।

(ख) असत्यं .... वक्तव्यम्।

Reprint 2024-25

(ग) प्रियं .... सत्यं वदेत्।

(घ) लता मेधा .... विद्यालयं गच्छतः।

(ङ) .... कुशली भवान्?

(च) महात्मागान्धी .... अहिंसां न अत्यजत्।

7. चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषातः पदानि च प्रयुज्य वाक्यानि रचयत-

लिखति	कक्षायाम्	श्यामपट्टे	लिखन्ति	सः	पुस्तिकायाम्
शिक्षकः	छात्राः	उत्तराणि	प्रश्नम्	ते	

....

....

....

....